

УДК 371.214.46

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-222-191-196

ЛІБАК Наталка –

доктор філософії, доцент кафедри філології
Закарпатського угорського університету
імені Ференца Ракоці II
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0200-4668>
e-mail: libak.natalka@kmf.org.ua

БАРАНЬ Єлизавета –

доктор філософії, доцент кафедри філології
Закарпатського угорського університету
імені Ференца Ракоці II
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8395-5475>
e-mail: barany.erzsebet75@gmail.com

ПЕВСЕ Андрея –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філології
Закарпатського угорського університету
імені Ференца Ракоці II
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0564-2307>
e-mail: pevse.andrea@kmf.org.ua

СТИЛІСТИЧНА ФУНКЦІЯ СТАЛИХ СПОЛУЧЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ ТА УГОРСЬКОЇ МОВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

У статті здійснено комплексний аналіз сталих сполучень як важливого складника мовної системи, що акумулює історичний досвід, соціальне буття та національно-культурні цінності народу. Розглянуто фразеологізми як усталені, відтворювані в готовому вигляді сполучення слів, які є семантично цілісними й синтаксично неподільними, функціонують у мові як єдиний номінативно-оцінний знак та слугують засобом образного, емоційно-експресивного й культурно зумовленого осмислення дійсності, відображаючи національну специфіку мовної картини світу. Вони здатні передавати тонкі емоційні стани людини, відображати асоціативні зв'язки між явищами природи, повсякденними реаліями та людською поведінкою.

Особливу увагу приділено стилістичній функції як ролі мовного знака, що сприяє досконалості, доречності, адекватності мовлення і сприймання; зображально-виражальна роль, цілеспрямоване призначення слів і виразів, обумовлені ідейно-змістовою інформацією та своєрідністю стилю автора. Стилiстична функція сталих сполучень полягає у з'ясуванні мети, комунікативних завдань і прагматичного ефекту використання виражальних засобів мови. Аналіз стилістичної функції фразеологічних одиниць здійснюється через призму їхньої класифікації, що уможливило виявлення функціонально-стилiстичного потенціалу цих мовних одиниць та особливостей їхнього цілеспрямованого використання в різних типах текстів і комунікативних ситуаціях.

У статті здійснено порівняльний аналіз класифікацій сталих сполучень в українському та угорському мовознавстві. Встановлено, що українська фразеологічна традиція ґрунтується на семантичних, структурно-граматичних та етнокультурних критеріях, тоді як угорські дослідники акцентують на функційно-прагматичному й жанровому підходах. Доведено, що дослідження цих наукових концепцій засвідчує спільність теоретичних засад, а також відмінності, зумовлені національною специфікою лінгвістичних традицій, що розширює можливості міжмовних, зіставних, стилістичних і перекладознавчих досліджень сучасної фразеології та визначає перспективи подальшого наукового осмислення сталих сполучень різних мов Європи комплексно та системно.

Ключові слова: фразеологічні одиниці, стилістична функція, сталі сполучення, стилістична функція сталих сполучень, українська мова, угорська мова.

LIBAK Natalka –

PhD, Associate professor Department of Philology
Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian University
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0200-4668>
e-mail: libak.natalka@kmf.org.ua

BARAN Ielyzaveta –

PhD, Associate professor Department of Philology
Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8395-5475>
e-mail: barany.erzsebet75@gmail.com

PEVSE Andreia –

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate professor Department of Philology
Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0564-2307>
e-mail: pevse.andrea@kmf.org.ua

STYLISTIC FUNCTION OF STABLE COMBINATIONS OF THE UKRAINIAN AND HUNGARIAN LANGUAGES: A COMPARATIVE ASPECT

The article presents a comprehensive analysis of fixed combinations as an important component of the language system, which accumulates historical experience, social existence and national and cultural values of the people. Phraseologisms are considered as established, reproducible in ready-made form combinations of words, which are semantically integral and syntactically indivisible, function

in language as a single nominative-evaluative sign and serve as a means of figurative, emotionally-expressive and culturally conditioned comprehension of reality, reflecting the national specificity of the linguistic picture of the world. They are able to convey subtle emotional states of a person, reflect associative connections between natural phenomena, everyday realities and human behavior.

Particular attention is paid to the stylistic function as the role of a linguistic sign, which contributes to the perfection, relevance, adequacy of speech and perception; figurative-expressive role, purposeful purpose of words and expressions, determined by ideological-semantic information and the originality of the author's style. The stylistic function of fixed combinations consists in clarifying the purpose, communicative tasks and pragmatic effect of using expressive means of language. The analysis of the stylistic function of phraseological units is carried out through the prism of their classification, which makes it possible to identify the functional-stylistic potential of these language units and the features of their purposeful use in different types of texts and communicative situations. The article provides a comparative analysis of the classifications of fixed combinations in Ukrainian and Hungarian linguistics. It is established that the Ukrainian phraseological tradition is based on semantic, structural-grammatical and ethnocultural criteria, while Hungarian researchers emphasize functional-pragmatic and genre approaches. It is proven that the study of these scientific concepts demonstrates the commonality of theoretical foundations, as well as differences due to the national specificity of linguistic traditions, which expands the possibilities of interlingual, comparative, stylistic and translation studies of modern phraseology and determines the prospects for further scientific understanding of fixed combinations of different European languages in a comprehensive and systematic manner.

Key words: phraseological units, stylistic function, fixed combinations, stylistic function of fixed combinations, Ukrainian language, Hungarian language.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сучасному мовознавстві зростає інтерес до вивчення фразеології як одного з найяскравіших і найвиразніших рівнів мовної системи. Сталі словосполучення є носіями не лише семантичної, а й значної стилістичної інформації, оскільки вони відображають емоційно-експресивне ставлення мовця, національно-культурні особливості та специфіку мовної картини світу. Саме через фразеологізми мова найбільш повно передає колективний досвід, традиції та цінності народу.

Актуальність дослідження стилістичної функції сталих сполучень української та угорської мов у порівняльному аспекті зумовлена недостатньою розробленістю міжмовних фразеологічних зіставлень, особливо з огляду на стилістичні параметри. Попри наявність численних праць, присвячених фразеології окремих мов, питання функціонування сталих сполучень у різних стилях мовлення та їх зіставлення в українській і угорській мовах залишаються фрагментарно висвітленими.

Особливої ваги набуває порівняльний аналіз української та угорської фразеології з огляду на типологічну відмінність цих мов (слов'янська та фіно-угорська мовні групи). Такий підхід дає змогу виявити як універсальні стилістичні функції сталих сполучень, так і специфічні риси, зумовлені культурно-історичними чинниками. Це має важливе значення не лише для теоретичного мовознавства, а й для практичних галузей – перекладознавства, міжкультурної комунікації та методики викладання української й угорської мов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика фразеології як окремого розділу мовознавства ґрунтовно розробляється у працях українських та зарубіжних лінгвістів. Значну увагу вчені приділяють семантичній структурі, класифікації та функціонуванню сталих словосполучень у мовленні, зокрема їхній стилістичній ролі.

В українському мовознавстві питання фразеології порушувалося в працях П. Дудика, В. Мельничайка, С. Карамана, А. Коваль, П. Кордун, Л. Мацько, М. Пентиліук, О. Пономарева, В. Бадер, І. Нагрибельної, О. Попової, Л. Сугейко, які заклали теоретичні основи вивчення фразеологічних одиниць, визначили їхню структурно-семантичні типи та окреслили стилістичний потенціал у різних функціональних стилях мовлення. У працях зазначених авторів підкреслюється експресивно-

оцінна природа сталих сполучень та їхня роль у формуванні образності художнього й публіцистичного мовлення.

Базові теоретичні положення угорської фразеології окреслено в дослідженнях О. Талабірчук, О. Нодь Габора, Й. Югаса, Ш. Кароя, Л. Гадровіча, Е. Розгоніний, Я. Жем'єі, В. Бардоші, Т. Форгача, які зосереджували увагу на семантиці фразеологізмів, їхній ідіоматичності та функціонуванні в сучасній угорській мові. У працях угорських лінгвістів простежується інтерес до стилістичної диференціації сталих сполучень, зокрема до їхнього використання в розмовному та художньому мовленні.

Аналіз наукових джерел засвідчує наявність значної теоретичної бази з фразеології української та угорської мов, однак комплексне дослідження стилістичної функції сталих сполучень у порівняльному аспекті потребує подальшого розвитку. Саме ця прогалина зумовлює необхідність і доцільність обраного напрямку дослідження.

Мета статті – здійснити аналіз термінопоняття «фразеологічні одиниці», виокремити класифікацію сталих словосполучень та провести порівняння стилістичної функції сталих словосполучень в українській та угорській мовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. У формуванні національно-мовної картини світу задіяні всі мовні рівні, проте провідну роль у стилістичному увиразненні мовлення відіграє лексико-фразеологічний рівень, оскільки, на відміну від фонетичного чи граматичного, він безпосередньо пов'язаний з об'єктивною реальністю та слугує ефективним засобом її образної, емоційно-оцінної інтерпретації. Серед усіх сталих словосполучень особливу увагу привертають фразеологічні одиниці, які виконують важливі стилістичні функції: надають мовленню експресивності, підсилюють його оцінне забарвлення, забезпечують образність і слугують засобом індивідуалізації та типізації висловлювання в різних функціональних стилях української та угорської мов.

Фразеологічні одиниці становлять самобутнє й специфічне мовне явище. Їхня функція полягає не стільки в описі навколишнього світу, скільки в його інтерпретації через передачу суб'єктивного, емоційно забарвленого ставлення носія мови до дійсності [1, с. 88]. Водночас між фразеологізмами, національною свідомістю народу, а також його

культурою й історією простежується особливий, надзвичайно тісний взаємозв'язок. Так, В. Ужченко визначає фразеологізми як «своєрідні мовні формули, картини світу з закодованою інформацією про минуле, наших предків, їхній спосіб осмислення дійсності та оцінювання всього сущого; вони акумулюють культурний потенціал народу й властивим лише йому способом репрезентують дух та унікальність національної ментальності» [2, с. 8].

Фразеологізми постають як особливі мовні формули – образні «картини світу», у яких зафіксовано інформацію про історичне минуле, предків, специфіку їхнього світосприйняття та оцінювання навколишньої реальності; вони концентрують у собі культурні надбання народу та у властивий лише йому спосіб виявляють дух і неповторність національної ментальності. Фразеологічні одиниці увібрали в себе відбиття історичних подій і соціального буття, здатні передавати найтонші емоційні стани людини, розкривати безмежний світ людських почуттів, вражаючи точністю асоціативних зв'язків між природними явищами, буденними життєвими реаліями та людською поведінкою, емоціями й учинками. Вони становлять справжню скарбницю поетичних уявлень народу. Недарма І. Огієнко наголошував, що добірна національна фразеологія є «душею кожної мови, яка надає їй краси й значно збагачує її» [3, с. 15].

Усі складники матеріального життя народу, його обрядовість, вірування, повір'я та забобони закарбувалися в усталених стереотипах поведінки й отримали мовне втілення в численних фразеологізмах. Фразеологізм визначається як усталений мовний зворот, стійке поєднання слів, що функціонує в мові як єдиний, семантично неподільний і цілісний за значенням вислів [4, т. 10, с. 638].

Згідно з Енциклопедією української мови, фразеологізм (фразеологічна одиниця, фразеологічний зворот, фразема) – це нарізно оформлений, проте семантично цілісний і синтаксично нерозкладний мовний знак, поява та функціонування якого зумовлені фразеотворчою взаємодією одиниць лексичного, морфологічного й синтаксичного рівнів мовної системи [5, с. 771].

Фразеологічні одиниці увібрали в себе відображення історичних подій і соціального буття, здатні передавати найтонші емоційні стани людини, розкривати безмежний світ людських почуттів, вражаючи точністю асоціативних зв'язків між явищами природи, звичними життєвими реаліями та людською поведінкою, емоціями й учинками.

Таким чином, фразеологічні одиниці – це усталені, відтворювані в готовому вигляді сполучення слів, які є семантично цілісними й синтаксично неподільними, функціонують у мові як єдиний номінативно-оцінний знак та слугують засобом образного, емоційно-експресивного й культурно зумовленого осмислення дійсності, відображаючи національну специфіку мовної картини світу.

Стилістична функція спрямована на визначенні ролі мовних засобів та полягає у з'ясуванні мети й комунікативних завдань використання виражальних засобів мови. Аналіз стилістичної функції сталих сполучень здійснюємо через призму їхньої класифікації. Застосування класифікаційного підходу уможливорює виявлення функціонально-стилістичного потенціалу фразеологічних одиниць та з'ясування особливостей їхнього цілеспрямованого використання в мовленні.

Дослідниця К. Шостак виокремлює три основні групи фразеологічних одиниць: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення [6, с. 293]. Відповідно до цієї класифікації, що ґрунтується на семантичному принципі розмежування фразеологізмів, можна визначити й низку рис фразеологічних одиниць, маркованих специфікою ментальності українського народу, так званих етнофразем.

Як зазначає В. Коваль, до характерних ознак фразеологічних одиниць належать: немотивованість цілісного значення й наявність компонентів-лексем активного вжитку; закріпленість за певними семантичними сферами; надзвичайно велика вага свідчень етнокультурного характеру у їх формуванні; виразний антропоцентричний характер; особливий тип «фразеологічних зрощень», внутрішня форма яких реконструюється «через звертання до сфери народної духовної культури» [2, с. 316].

Л. Соловець у власній класифікації, тісно пов'язаній з особливостями духовної та матеріальної культури українців, умовно поділяє фразеологізми української мови на дві великі групи. До першої з них належать фразеологічні одиниці, що репрезентують національну своєрідність духовної культури українського народу, зокрема: фразеологізми, що пов'язані з громадським побутом і звичаєвістю; фразеологізми, що пов'язані з поняттями сім'я, сімейний побут, родинна обрядовість; фразеологізми, що відображають основи народних знань; фразеологізми, що відображають народно-календарні звичаї та уявлення про світ природи; фольклорні елементи в українській фразеології; етикетні формули.

Серед фразеологізмів, що відбивають національну специфіку матеріальної культури українського народу, виокремлюють стійкі словосполучення, етимологічно пов'язані: з основними галузями господарства населення (землеробство, скотарство); з допоміжними видами господарської діяльності, домашніми промислами; з поселенням та житлом; з народним одягом; із засобами пересування [7, с. 53].

Український мовознавець Л. Булаховський, класифікуючи сталі словосполучення з позиції їхньої семантики, виокремлює дві групи: ідіоми і фразеологічні одиниці. «Ідіоми, – пише він, – це своєрідні вирази з певних мов, що за своїм ужитком і змістом є цілісними, звичайно не можуть бути точно передані іншими мовами й при перекладі вимагають добору відповідника зі схожим стилістичним забарвленням. Друга група –

фразеологічні одиниці – це звичайні словосполучення, розкладні щодо змісту, але усталені в мові як матеріал широковживаної цитації (прислів'я, приказки, вдалі вислови письменників, що стали – крилатими)» [8, с. 118–121].

Дослідниця української фразеології Л. Скрипник поділяє всі фразеологічні одиниці на два граматико-структурні класи: сталі сполуки, організовані за моделлю словосполучення, що співвідносяться з окремим словом і виконують функцію члена речення, та стійкі фрази, які мають структуру простого або складного речення [9, с. 19–23]. До окремого розряду фразеологічних одиниць дослідниця відносить також усталені мовні утворення з цілісним значенням, компонентний склад яких представлений поєднанням одного повнозначного слова з одним або кількома службовими словами [9, с. 98].

В угорському мовознавстві існує декілька класифікацій фразеологізмів. Згідно з класифікацією Ш. Кароя, який в угорській мовознавчій літературі розглядає фразеологію в найширшому значенні, фразеологічні одиниці поділяються на п'ять груп [10, с. 396]. До них науковець відносить не лише фразеологізми, фразеологічні зрощення та ідіоми, а й такі вислови, як напр. 'kék ég' – сине небо, певні шаблонні вислови що утворюються через моду чи зручність, напр. 'a legjobbakat kívánom' – бажаю всього найкращого.

Кардинально відмінний підхід до фразеологізмів простежується у працях Л. Гадровича. Увага дослідника зосереджена на дослідженні історичного аспекту розвитку угорської фразеології. Аналізуючи критерії класифікації фразеологізмів, він не бере до уваги усталені формальні та семантичні особливості, а досліджує фразеологічні одиниці в їхньому історичному розвитку на прикладах уживання їх у текстах [11].

Я. Жем'єі поділяє фраземи сучасної угорської мови на п'ять груп. До першої він відносить звичні вислови – словосполучення, ужиті в первісному значенні, окремі компоненти яких можуть набувати переносного змісту [12, с. 56]. Другу групу становлять приказки та примовки – фразеологічні одиниці з образним, атмосферним змістом, значення яких не зводиться до суми значень складників [12, с. 57]. Третю групу утворюють приказки у формі порівнянь, що мають структуру речення з порівняльною підрядною частиною. Четверту групу складають прислів'я, які виражають узагальнені життєві спостереження або народну мудрість. Ідмінність між приказками й прислів'ями, за Я. Жем'єі, полягає в тому, що приказка репрезентує поняття, тоді як прислів'я формулює завершений вердикт. П'яту групу становлять крилаті вислови.

Б. Вілмош, спираючись на функційно-семантичний підхід, у класифікації виокремлює кілька основних груп фразеологізмів. Учений поділяє їх на стійкі словосполучення, вільні словосполучення з метафоричним значенням (прислів'я; порівняльні прислів'я; ситуативні речення; усталені вислови та цитати; приказки).

На думку угорського мовознавця Б. Гіоі, у процесі вивчення мови постійно зростає роль

фразеологізмів та ідіоматичних висловів, які забезпечують стилістичну функцію мовлення [13, с. 260–261]. Учений наголошує, що на початковому етапі опанування мови граматичні форми фразеологічних одиниць доцільно засвоювати як цілісні лексичні утворення, без детального граматичного аналізу. До таких одиниць Б. Гіоі відносить передусім формули вітання та прощання. Погоджуючись із позицією дослідника, зауважимо, що подібні фразеологічні одиниці виконують важливу стилістично-прагматичну функцію, оскільки регулюють мовленнєву взаємодію, виражають соціальні ролі мовців та встановлюють міжособистісний контакт. Саме тому на початкових етапах навчання доцільним є опанування фразеологізмів, що репрезентують звертання та особисті взаємини, за допомогою традиційного методу «запитання – відповідь», який сприяє засвоєнню їхнього комунікативного та стилістичного значення в реальних мовленнєвих ситуаціях.

Порівняння класифікацій сталих сполучень в українському та угорському мовознавстві засвідчує як наявність спільних теоретичних засад, так і відмінності, зумовлені специфікою національних лінгвістичних традицій та дослідницьких підходів.

Українські дослідники фразеології переважно спираються на семантичний, структурно-граматичний та етнокультурний критерії класифікації.

Так, К. Шостак пропонує класичну семантичну типологію, виокремлюючи фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення, що дозволяє простежити ступінь семантичної злитості компонентів сталих сполучень. Підхід В. Ковалю має виразно етнолінгвістичну спрямованість: учений зосереджується не на типах фразеологізмів, а на їхніх характерних ознаках, зокрема немотивованості цілісного значення, антропоцентричності, етнокультурній маркованості та зв'язку внутрішньої форми зі сферою народної духовної культури. Такий підхід акцентує культурну зумовленість фразеології. Л. Соловець здійснює класифікацію за тематично-культурним принципом, групує фразеологізми відповідно до сфер народного життя (громадський побут, родина обрядовість, народні знання, календарна обрядовість, етикетні формули), що дозволяє розглядати фразеологічні одиниці як носії національної культури. Л. Булаховський розмежовує сталі сполучення на ідіоми та фразеологічні одиниці, виходячи з їхньої перекладності та ступеня семантичної цілісності, що є важливим для зіставних і перекладознавчих досліджень. Л. Скрипник пропонує граматико-структурну класифікацію, поділяючи фразеологічні одиниці на сталі сполуки та стійкі фрази, залежно від їхньої синтаксичної організації та функціонування в реченні.

Угорські мовознавці демонструють функційно-прагматичну та жанрову орієнтацію у класифікації сталих сполучень. Так, Ш. Кароя виокремлює фразеологізми, фразеологічні зрощення, ідіоми та вислови, що свідчить про поєднання семантичного й функційного критеріїв. Я. Жем'єі значну увагу приділяє жанровому аспекту,

включаючи до класифікації звичні вислови, приказки, примовки, порівняльні приказки, прислів'я та крилаті вислови, що зближує фразеологію з фольклорною та пареміологічною традицією. Б. Вілмош пропонує функційно-семантичну класифікацію, розрізняючи словосполучення та вільні словосполучення з метафоричним значенням, до яких належать прислів'я, порівняльні прислів'я, ситуативні речення, цитати й приказки. Такий підхід розширює межі фразеології та враховує контекстуальне функціонування одиниць. Б. Гіої обмежується поділом на фразеологізми та ідіоматичні вислови, акцентуючи передусім на ступені ідіоматичності сталих сполучень.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Проведене дослідження засвідчує, що фразеологічні одиниці є важливим складником мовної системи української та угорської мов, у якому поєднуються семантична цілісність, образність, експресивність і виразна стилістична маркованість. Сталі сполучення функціонують не лише як засоби номінації, а й як потужні носії оцінної, емоційно-експресивної та культурно зумовленої інформації, що забезпечує їхню особливу роль у формуванні національно-мовної картини світу.

Досліджено, що стилістична функція являє собою роль мовного знака, що сприяє досконалості, доречності, адекватності мовлення і сприймання; зображально-виражальна роль, цілеспрямоване призначення слів і виразів, обумовлені ідейно-змістовою інформацією та своєрідністю стилю автора.

Порівняльний аналіз класифікацій сталих сполучень засвідчив наявність спільних типологічних параметрів (ідіоматичність, стійкість, відтворюваність, образність), а також істотні відмінності, зумовлені історико-культурними чинниками та особливостями національних мовних традицій.

Установлено, що стилістична функція сталих сполучень в українській та угорській мовах є багатовимірною. Фразеологізми виконують експресивну, оцінну, образотворчу, прагматичну та регулятивну функції, активно залучаються до різних функціональних стилів мовлення й відіграють ключову роль у художньому, публіцистичному та розмовному дискурсах. Водночас у кожній з мов простежується національно специфічний спосіб стилістичного використання фразеологічних одиниць, що відображає ментальні, культурні та комунікативні пріоритети відповідного мовного колективу.

Перспективи подальших досліджень убагачуються у поглибленому аналізі фразеологізмів у перекладознавчому та дидактичному аспектах, зокрема у контексті викладання української й угорської мов як іноземних.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу К. Логос, 2004. 284 с.
2. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія української мови: навч. посібник. К. 2007.
3. Огієнко І. Історія української літературної мови. К. Наша культура і наука. 2001. 440 с.

4. Словник української мови в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда. Київ. Наук. думка, 1971-1980. Т. І-XI.
5. Українська мова: Енциклопедія / редкол. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. Київ: Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2004. 833 с.
6. Шостак К.А. Етнолінгвістичний аспект вивчення фразеологізмів української мови. *Науковий часопис НПУ ім.М.П.Драгоманова*. Серія Філологічні науки (мовознавство). Випуск 6'2014. С. 227-233.
7. Соловєв Л. О. Джерела фразеологізмів етнокультурознавчого змісту. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2004. №8. С. 52 – 56.
8. Булаховський Л. А. Нариси з загального мовознавства. К. Рад. шк., 1955. 248 с.
9. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови: монографія. К. Наукова думка, 1973. 270 с.
10. Károly S. Általános és magyar jelentés. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1970. 414 o.
11. Hadrovics L. Magyar frazeológia. Történeti áttekintés. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1995. 409 o.
12. Zsemlyei J.A magyar nyelv szókészlete és szótárai. Erdélyi Tankönyvtanács, Kolozsvár, 2014. URL: <https://surl.lu/egtgdm>
13. Giay B.A magyar mint idegen nyelv/hungarológia oktatásának módszertani alapkérdései. Magyar mint idegen nyelv/Hungarológia: tankönyv és szöveggyűjtemény. Budapest, 1998. 427 o.

REFERENCES

1. Holubovska, I. O. (2004). Etnichni osoblyvosti movnykh kartyn svitu [Ethnic features of linguistic worldviews]. K. : Lohos. 284 s. [in Ukrainian]
2. Uzhchenko, V. D., Uzhchenko, D. V. (2007). Frazeolohiia ukrainskoi movy : navchalnyi posibnyk [Phraseology of the Ukrainian language: textbook]. K. [in Ukrainian]
3. Ohienko, I. (2001). Istoriia ukrainskoi literaturnoi movy [History of the Ukrainian literary language]. K. : Nasha kultura i nauka. 440 s. [in Ukrainian]
4. Slovnyk ukrainskoi movy : v 11 t. / ed. by I. K. Bilodid [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes]. Kyiv : Naukova dumka. 1971–1980. Vol. S. 1–11. [in Ukrainian]
5. Ukrainska mova : entsyklopediia. (2004). ed. board: V. M. Rusanivskiy, O. O. Taranenko, M. P. Ziabliuk et al. [Ukrainian language: encyclopedia]. Kyiv : Ukrainska entsyklopediia im. M. P. Bazhana. 833 s. [in Ukrainian]
6. Shostak, K. A. (2014). Etnolinhvistychnyi aspekt vyvchennia frazeolohizmiv ukrainskoi movy [Ethnolinguistic aspect of studying Ukrainian phraseology]. Naukovyi chasopys NPU im. M. P. Drahomanova. Seria: Filolohichni nauky (movoznavstvo). Issue 6. S. 227–233. [in Ukrainian]
7. Solovets, L. O. (2004). Dzherela frazeolohizmiv etnokulturoznavchoho zmistu [Sources of phraseological units of ethnocultural content]. Ukrainska literatura v zahalnoosvitnii shkoli. No. 8. S. 52–56. [in Ukrainian]
8. Bulakhovskiy, L. A. (1955). Narysy z zahalnoho movoznavstva [Essays on general linguistics]. K.: Radianska shkola. 248 s. [in Ukrainian]
9. Skrypnyk, L. H. (1973). Frazeolohiia ukrainskoi movy : monohrafiia [Phraseology of the Ukrainian language: monograph]. K. : Naukova dumka. 270 s. [in Ukrainian]
10. Károly, S. (1970). Általános és magyar jelentés [General and Hungarian semantics]. Budapest: Akadémiai Kiadó. 414 o. [in Hungarian]
11. Hadrovics, L. (1995). Magyar frazeológia. Történeti áttekintés [Hungarian phraseology: historical overview]. Budapest : Akadémiai Kiadó. 409 o. [in Hungarian]
12. Zsemlyei, J. A (2014). magyar nyelv szókészlete és szótárai [Vocabulary and dictionaries of the Hungarian language]. Kolozsvár : Erdélyi Tankönyvtanács. URL: <https://surl.lu/egtgdm> [in Hungarian]

13. Giay, B. A (1998). magyar mint idegen nyelv / hungarológia oktatásának módszertani alapkérdései [Methodological foundations of teaching Hungarian as a foreign language / Hungarology]. In: Magyar mint idegen nyelv / Hungarológia. Budapest. 427 o. [in Hungarian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛІБАК Наталка – доктор філософії, доцент кафедри філології Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці ІІ.

Наукові інтереси: філологія, українська мова та література, професійна підготовка майбутніх учителів української мови та літератури.

БАРАНЬ Єлизавета – доктор філософії, доцент, доцент кафедри філології Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці ІІ.

Наукові інтереси: філологія, професійна підготовка, українська мова та література.

ПЕВСЕ Андрея – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри філології Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці ІІ.

Наукові інтереси: філологія, професійна підготовка, українська мова та література.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

LIBAK Natalka – Doctor of Philosophy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Philology Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian University.

Scientific interests: philology, Ukrainian language and literature, professional training of future teachers of the Ukrainian language and literature.

BARAN Ielyzaveta – Doctor of Philosophy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Philology Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian University.

Scientific interests: philology, professional training, Ukrainian language and literature.

PEVSE Andreia – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Philology Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian University.

Scientific interests: philology, professional training, Ukrainian language and literature.

Стаття надійшла до редакції 25.12.2025 р.

Стаття прийнята до друку 06.01.2026 р.

УДК: 37.091.3:004.8:373.5(100+477)

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-222-196-202

БАРЛАДИМ Валентина –

науковий співробітник відділу хмаро орієнтованих систем і штучного інтелекту в освіті

Інституту цифровізації освіти НАПН України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5564-671X>

e-mail: barladim@iitlt.gov.ua

БРУЯКА Аліна –

молодший науковий співробітник відділу хмаро орієнтованих систем і штучного інтелекту в освіті

Інституту цифровізації освіти НАПН України

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-3826-2988>

e-mail: bruyaka.alina@iitlt.gov.ua

КОВАЛЕНКО Валентина –

кандидат педагогічних наук, старший дослідник, провідний науковий співробітник відділу хмаро орієнтованих систем і штучного інтелекту в освіті

Інституту цифровізації освіти НАПН України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4681-5606>

e-mail: kovalenko@iitlt.gov.ua

ТУКАЛО Сергій –

кандидат педагогічних наук, молодший науковий співробітник відділу хмаро орієнтованих систем і штучного інтелекту в освіті

Інституту цифровізації освіти НАПН України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6268-1185>

e-mail: tukalo@iitlt.gov.ua

ШИШКІНА Марія –

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу хмаро орієнтованих систем і штучного інтелекту в освіті

Інституту цифровізації освіти НАПН України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5569-2700>

e-mail: shyshkina@iitlt.gov.ua

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ І ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В STEM-ОСВІТІ: МІЖНАРОДНИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

У статті обґрунтовано теоретичні засади розвитку компетентності вчителів щодо використання штучного інтелекту (ШІ) в STEM-освіті, здійснено аналіз міжнародного та українського досвіду підготовки педагогічних кадрів, виокремлено ключові